

LIETUVOS JŪRINIO KRANTO GEOMORFOLOGINIŲ PARAMETRŲ STEBĖJIMO IR VERTINIMO METODAI

Greta Kilmonaitė¹, Loreta Kelpšaitė-Rimkienė^{1,2}

¹Klaipėdos universiteto Jūros tyrimų institutas, Klaipėda, ²Klaipėdos universiteto Jūros technologijų ir gamtos mokslų fakulteto Gamtos mokslų katedra, Klaipėda

greta.kilmonaite@apc.ku.lt

KAIP GALIME..?

Pritaikyti skirtingus metodus atliekant Lietuvos Baltijos jūros kranto monitoringą, daugiausia dėmesio skiriant sugaištamo laiko ir surenkamų duomenų kokybės efektyvumo santykio nustatymui, taip pat įvertinant galimybę apjungti į bendrą sistemą skirtingus tiesioginius ir nuotolinius monitoringo metodus bei galimas duomenų rinkimo alternatyvas, tuo pagerinant darbų kokybę ir duomenų tikslumą.

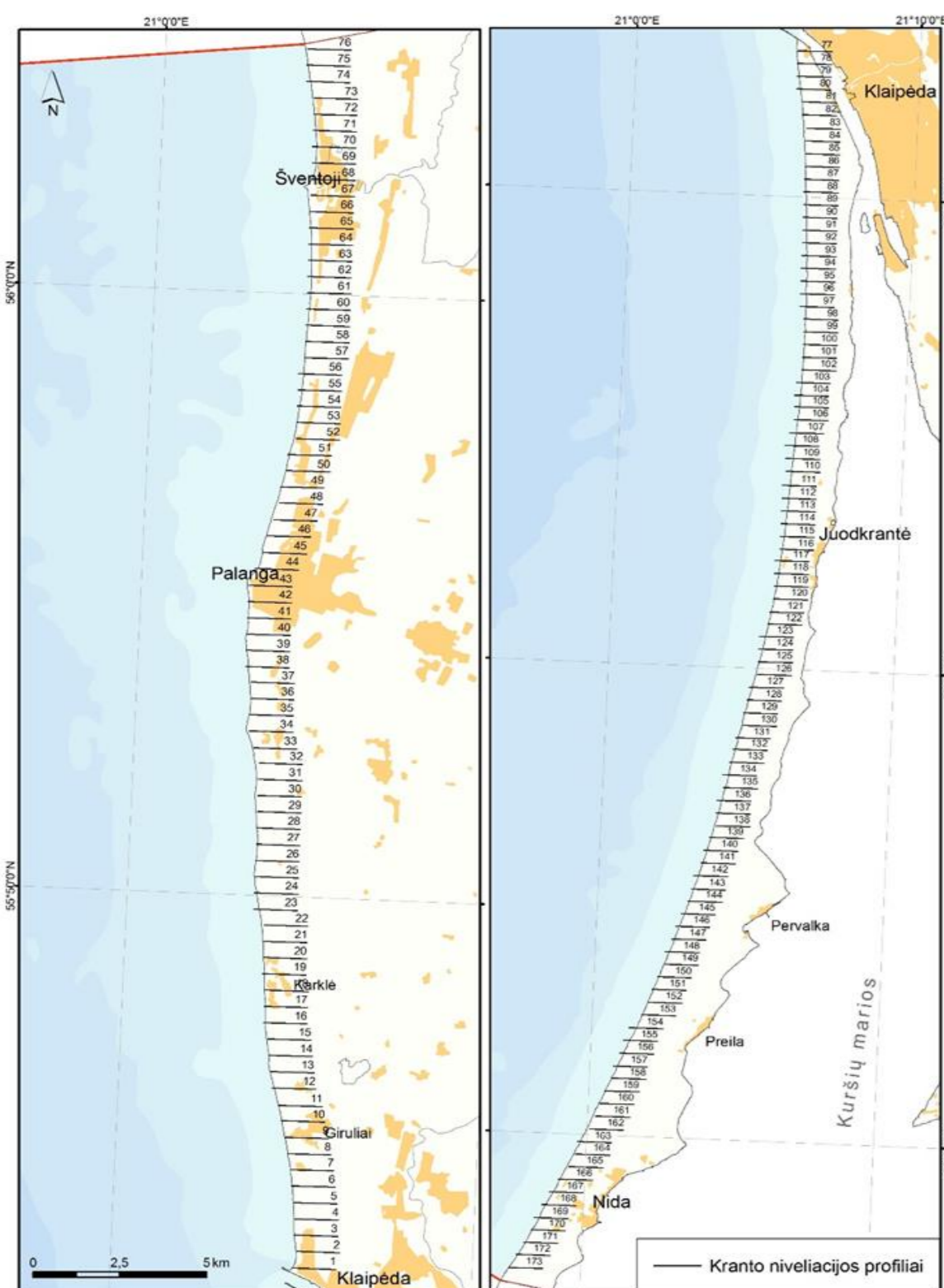
ĮVADAS

Išskiriami du krantų monitoringo metodai. **Tiesioginiai** metodais stebima kranto linijos padėtis taikant globalaus pozicionavimo sistemas. Siekiant įvertinti kranto morfologinius parametrus taikoma skersinės kranto niveliacija.

Vis dažniau yra taikomi **nuotoliniai** kranto pokyčių tyrimai, pasitelkiant didelės skiriamosios gebos palydovinius vaizdus, topografinius duomenis naudojant 3D lazerinio skenavimo (zondavimo) sistemas LiDAR (light detection and ranging);

Skersinė kranto niveliacija

Lietuvoje seniausiai, krantų monitoringui, naudojamas skersinės niveliacijos metodas. Nenutrūkstamas kranto monitoringas vykdomas nuo 1992 metų.

- 173 profiliai kas 500 m nuo kopos viršūnės iki dinaminės kranto linijos;
- 1 profilis atliktas 1 linijiniam metrui pločio;
- Atlikta profilių aukščių ir ilgių analizė, skaičiuojant atstumą (L) tarp profilio taškų koordinatėms:

$$L = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2},$$

Čia: L – atstumas tarp profilio taškų;

- Įvertintas natūralus paplūdimio pločio svyravimas, nustatant neapibrėžtumo sritį:

$$Uf = \pm \sqrt{Es^2 + Ec^2},$$

Čia: Uf- paplūdimio padėties bei nustatymo paklaida;

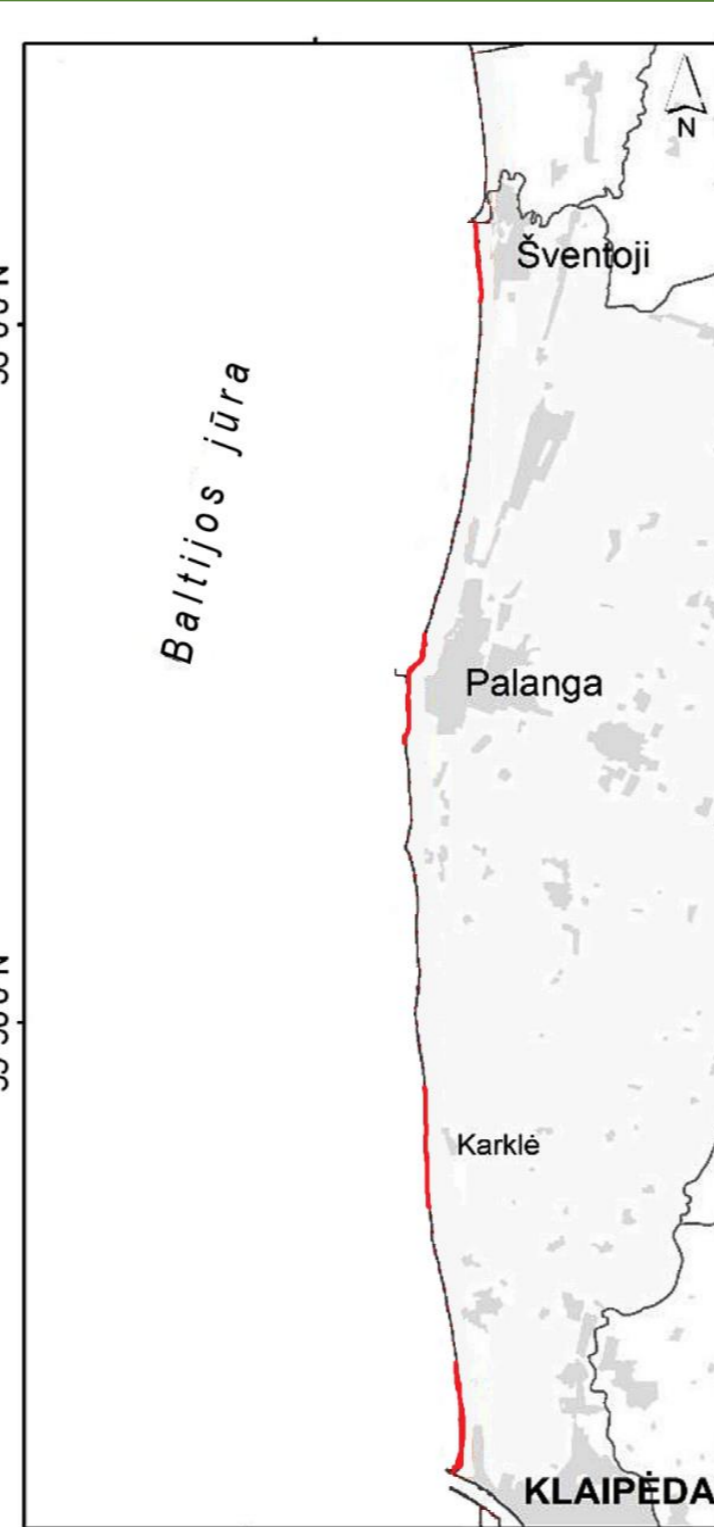
Es – jūros vandens lygio svyravimo paklaida;

Ec – padėties nustatymo paklaida.

Skersinės kranto niveliacijos profiliai, pagal 2009-2011 metų Baltijos jūros krantų pažeidžiamumo vertinimo ataskaitą

Antžeminis lazerinis 3D skenavimas

Pasaulyje vis dažniau naudojamos nuotoliniais tyrimų metodais pagrįstos 3D lazerinės skenavimo (zondavimo) sistemos.

- Išskirti 4 probleminiai kranto ruožai, kurių ilgis siekia apie 3 km;
- Kiekvienam iš jų 2019 m. atliktas antžeminis lazerinis 3D skenavimas:

Šventoji

Palanga

Karklė

Melnragė

Atliktas reikšmingo interpoliacijos metodo nustatymas, įvertinat gautas paklaidas tarp 3 pasirinktų taškų.

Nr.	Metodas	Metodo parametrai	1 taškas	2 taškas	3 taškas	Vidutinė paklaida			
1.	IDW	Power 1	1,0987	-0,0003	1,3896	-0,0554	1,5165	-0,0205	0,02540
2.	IDW	Power 2	1,1002	0,0012	1,3867	-0,0583	1,5163	-0,0207	0,02674
3.	IDW	Power 5	1,1037	0,0047	1,3850	-0,0600	1,5161	-0,0209	0,02853
4.	IDW	Power 6	1,1042	0,0052	1,3850	-0,0600	1,5161	-0,0209	0,02870
5.	IDW	Power 8	1,1045	0,0055	1,3850	-0,0600	1,5160	-0,0210	0,02883
6.	Kriging	Ordinary Spherical	1,0981	-0,0009	1,3914	-0,0536	1,5170	-0,0200	0,02483
7.	Kriging	Ordinary Circular	1,0980	-0,0010	1,3916	-0,0534	1,5170	-0,0200	0,02481
8.	Kriging	Ordinary Exponential	1,1038	0,0048	1,3844	-0,0606	1,5159	-0,0211	0,02883
9.	Kriging	Ordinary Gaussian	-	-	-	-	-	-	-
10.	Kriging	Ordinary Linear	1,0975	-0,0015	1,3928	-0,0522	1,5166	-0,0204	0,02469
11.	Kriging	Universal Linear with Linear drift	1,0964	-0,0026	1,3918	-0,0532	1,5187	-0,0183	0,02471
12.	Kriging	Universal Linear with Quadratic drift	1,1071	0,0081	1,3851	-0,0599	1,5119	-0,0251	0,03105
13.	Triangulation (Grid TIN of Points)	-	1,0980	-0,0010	1,4460	0,0010	1,5340	-0,0030	0,00167

Tolimesniam gautų duomenų atvaizdavimui bei tiksliams skaičiavimams atlikti, buvo naudota erdvinė duomenų interpoliacija taikant Triangulation (Grid TIN of Points) metodą.

Trimble R10 GNSS imtuvas su Trimble® TSC3 duomenų kaupikliu

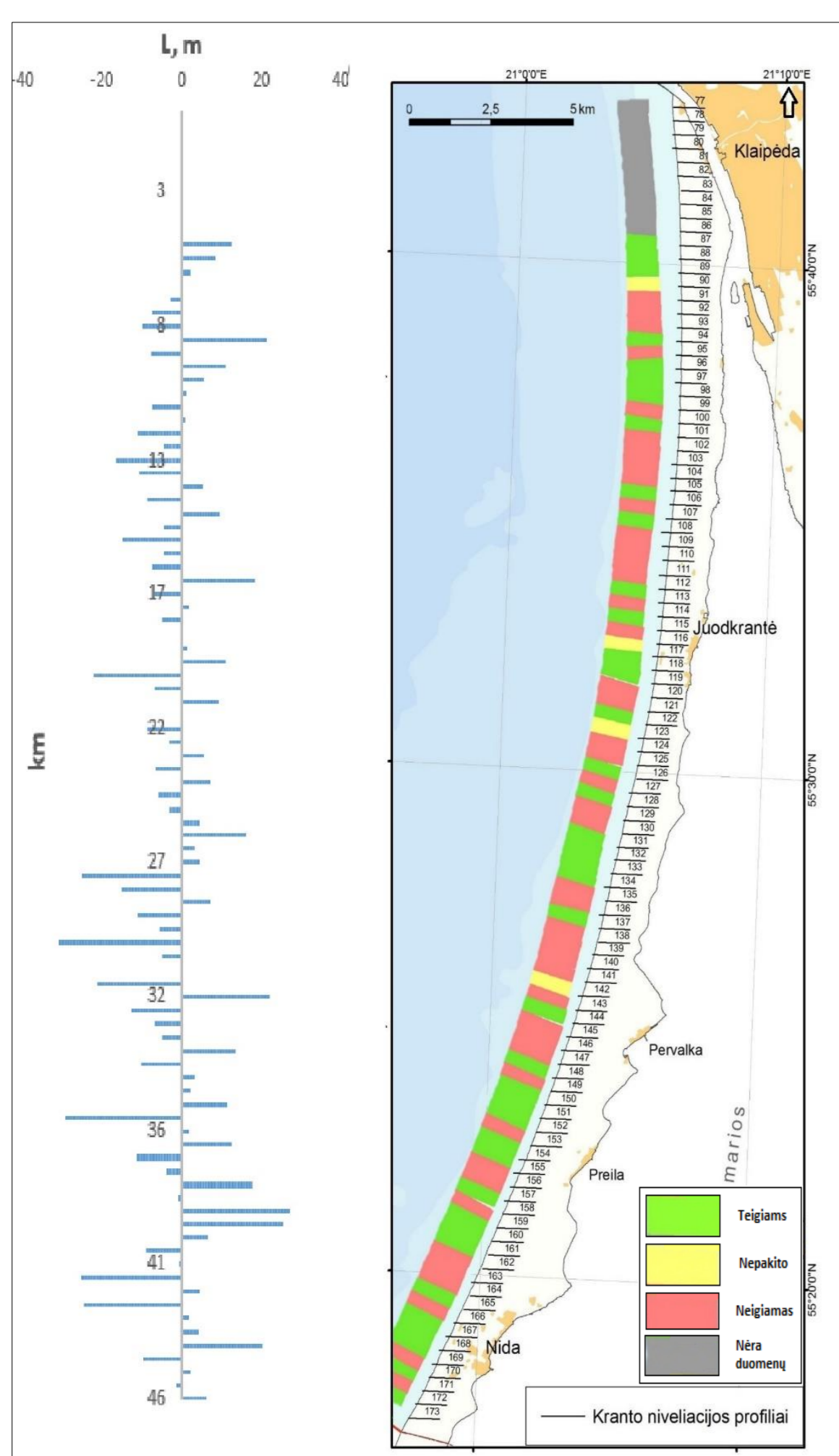
- H (horizontal): 3 mm + 0,1 ppm RMS tikslumu;
- V (vertical): 3,5 mm + 0,4 ppm RMS tikslumu;
- Bendra paklaida neviršija: 4 mm + 0,4 ppm RMS;
 - SurePoint technologija leidžianti įvertinti pozicijos tikslumą.

Trimble® TX8 lazerinis 3D skeneris kartu su Trimble R10 GNSS imtuvu bei Trimble® TSC3 duomenų kaupikliu

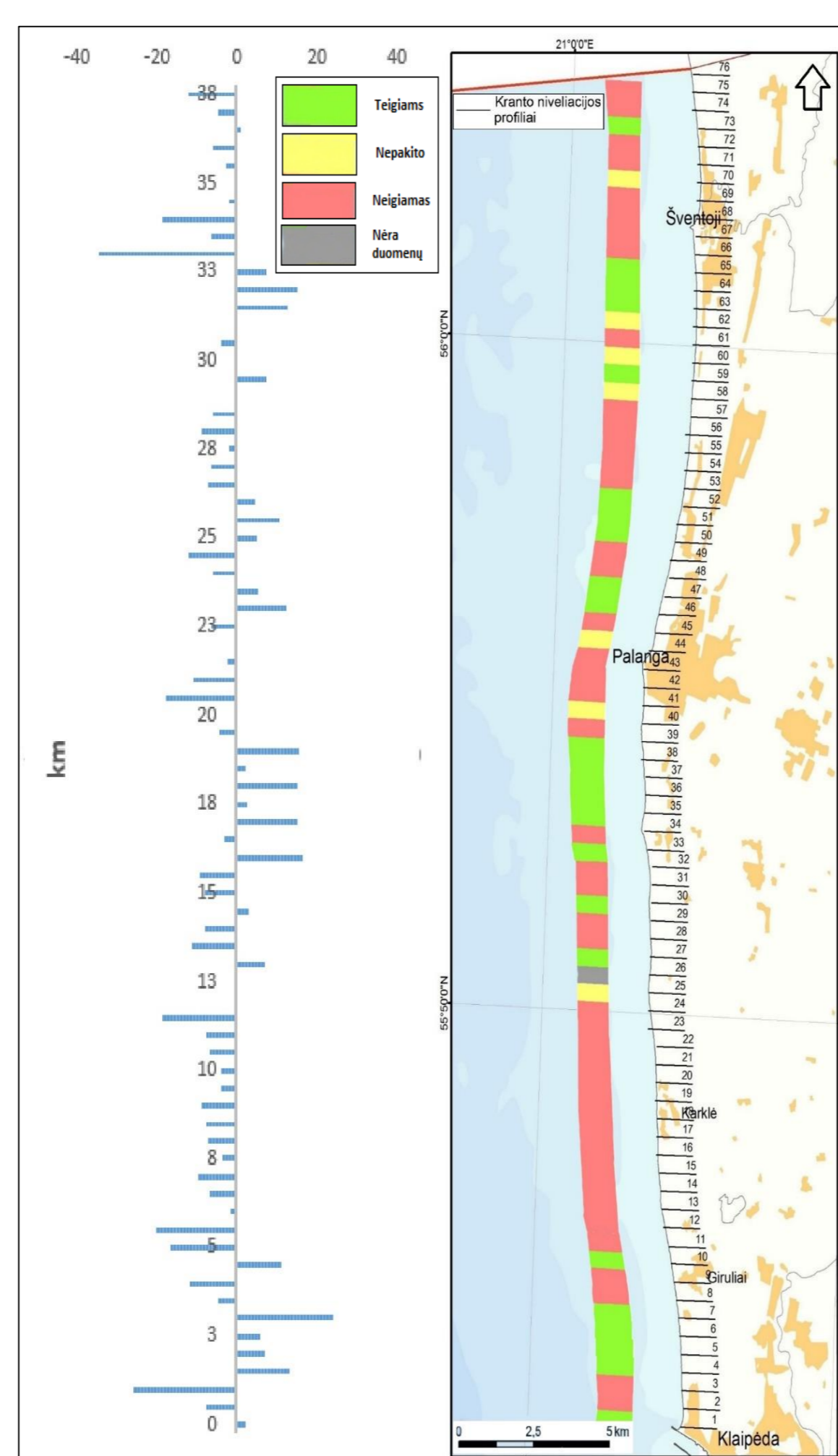
- Matomumo laukas 360° x 317°;
- 120 – 340 m atstumu iki ~ 1 mln. taškų/s;
- Vieno skenavimo trukmė vidutiniškai iki 3 min.;
 - 3 km ruožui: 24-34 matavimų stotys;
 - Atstumas tarp stočių 75-150 m.

Įvertintas paplūdimio pločio bei apsauginio kopagūbrio aukščio pokytis per 2011–2019 metų laikotarpį

Kuršių nerijos paplūdimio pločio amplitudės svyravimai 2011-2019 m

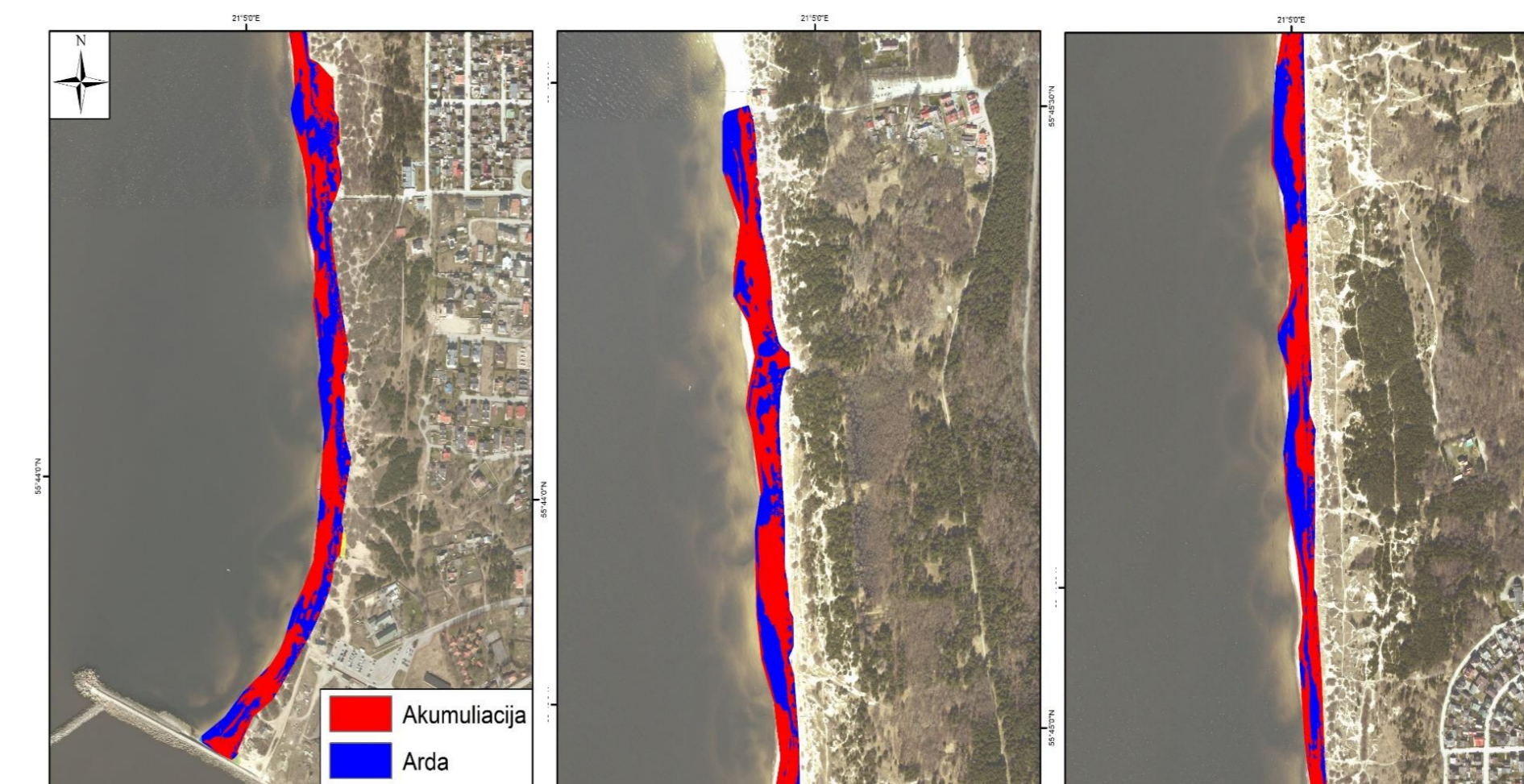
- Kuršių nerijoje paplūdimio pločio padidėjimas stebimas 38-uose profiliuose: tarp Preilos ir Nidos siekė iki 27,2 ±0,6 m;
- Paplūdimio pločio susiaurėjimas nustatytas 45-uose profiliuose: vidutiniškai – 9 ±0,6 m, didžiausias – ties Pervalka – 33,8 ±0,6 m.
- Žemyniniame krante 44-se profiliuose paplūdimys vidutiniškai susiaurėjo apie 7,9 ±0,6 m, ties šiauriniu Šventosios uosto moliu (34,0 ±0,6 m) bei I-ja Melnragė – 25,3 ±0,6 m;
- 23-uose profiliuose stebimas paplūdimio pločio padidėjimas: vidutiniškai – 8,4 ±0,6 m, didžiausias – ties Giruliais ir siekia 24,3 ±0,6 m.

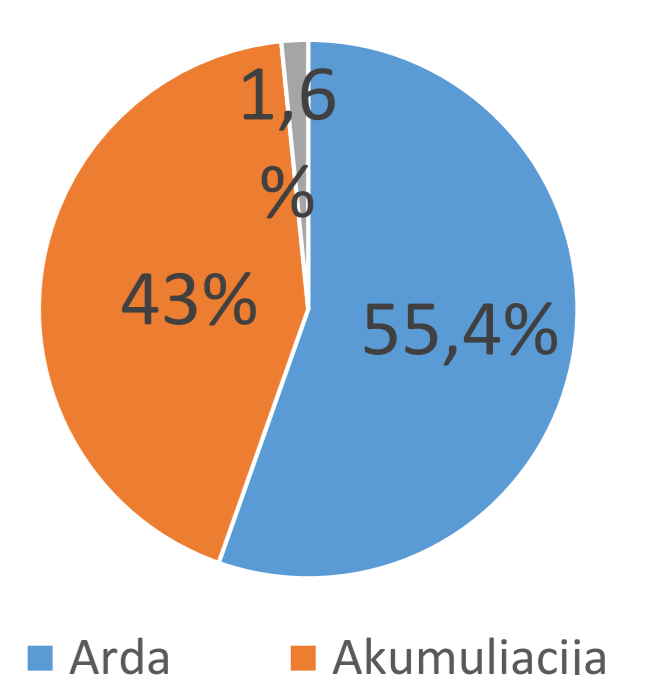
Lietuvos žemyninio paplūdimio pločio amplitudės svyravimai 2011-2019 m

Probleminiuose kranto ruožuose nustatytas paplūdimio pločio sumažėjimas

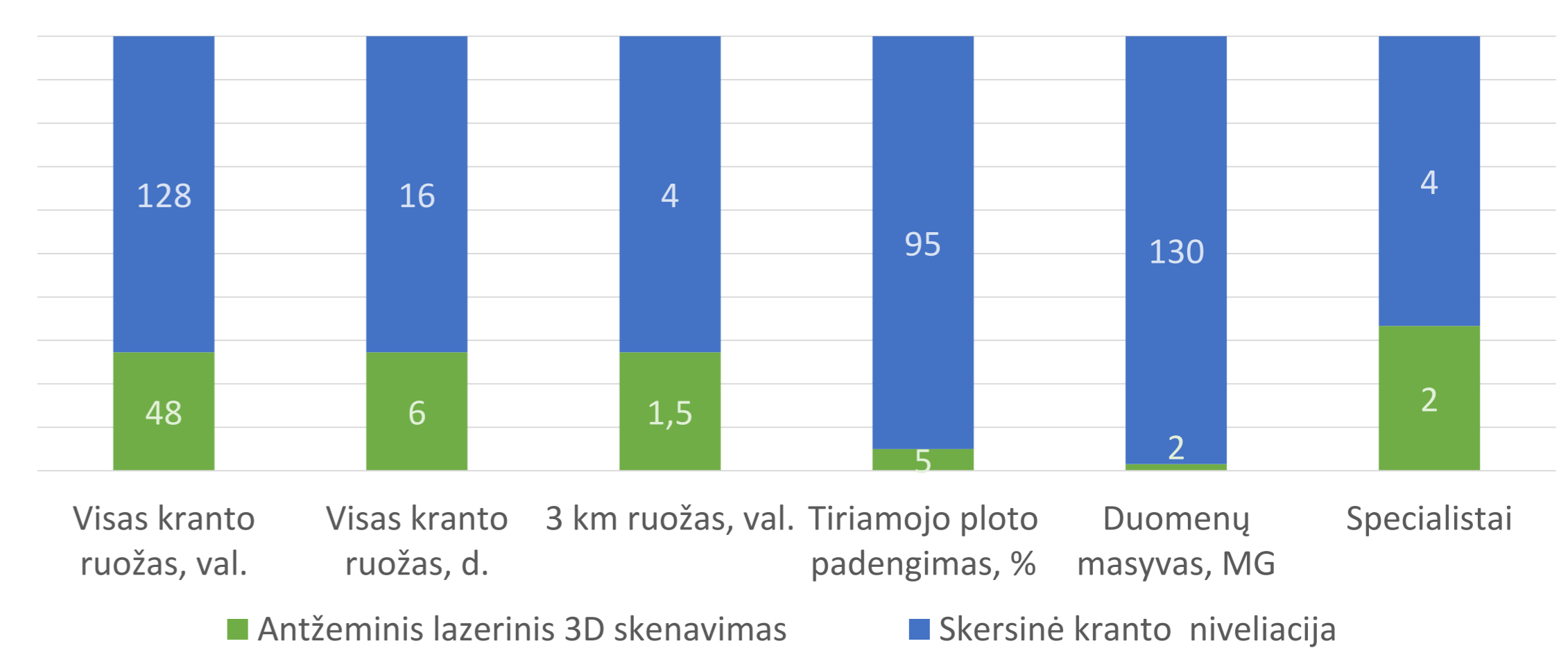
Atkarpoje nuo Klaipėdos šiaurinio molo iki II-os Melnragės paplūdimio, pavasario-rudens laikotarpiais, arda siekė iki 2,5 m³/m², fiksuojama 2 m³/m² akumuliacija.

Krantodaros procesai pagal užimama plotą tiriamajame ruože

Metodų pritaikomumo efektyvumas

IŠVADOS

- Skersinės kranto niveliacijos privalumas tas, kad metodas yra greitas ir efektyvus, sukaupiamas nedidelės apimties pirminis duomenų masyvas;
- Antžeminio lazerinio 3D skenavimo metu gaunamas pilnas ruožo padengimas (iki 95% 3 km ruožui) matavimų duomenimis; tačiau gaunami duomenų masyvai labai dideli. Be to, metodo taikymui ir duomenų apdorojimui reikalingos didesnės laiko sąnaudos bei didesnis kvalifikuotų specialistų skaičius;
- Atliekant tikslius smėlio tūrio skaičiavimus, skersinė kranto niveliacija netinka dėl galimų didelių paklaidų tarp profilių, kadangi matavimai padengia labai nedidelę pločio dalį;
- Darbams, reikalaujantiems tikslumo, rekomenduojama naudoti antžeminę lazerinę 3D skenavimo sistemą, o darbams, kurie apima didelius kranto ruožus ir kur reikalingas tik apibendrinantis krantinių procesų vertinimas, geriau taikyti– dėl laiko sąnaudų ir mažesnio duomenų masyvo – skersinės kranto niveliacijos metodą.